Redevoering gehouden op de vergadering
van het Partijconvent d.d. 26 oktober 1957.

In deze maand oktober van het jaar 1957, waarin wij als Partij Convent bijeengekomen zijn, heeft de mens voor het eerst een door zijn hand gemaakt instrument in de onmetelijke ruimte van het heelal en buiten de ons vertrouwde invloedssfeer van de aarde weten te brengen en naar de wetten van de kosmos laten voortsnellen als een nieuw hemellichaam.

Deze eerste stap buiten de aarde, dit betreden van de kosmos, die duizenden van jaren in zijn sterrenpracht door de mens is bezien maar als ongenaakbaar is beschouwd, en als vallende buiten ’s mensen Goddelijke opdracht om de aarde te vervullen en tot ontwikkeling te brengen, heeft over de gehele wereld een ontzaglijke indruk gemaakt.

En terecht. Het is indrukwekkend. In de mens zijn gaven, door God in hem gelegd, tot een hoogte van ontplooiing gekomen, zoals wij, die in de moderne tijd toch wel aan grote uitvindingen gewoon geraakt zijn, ons nauwelijks kunnen voorstellen.

De rijkdom daarvan en de reden tot blijdschap daarover zullen ons bepaald niet mogen ontgaan. Integendeel, zij

zullen een belangrijke plaats moeten hebben. God heeft Zijn edelste schepsel tot grotere dingen geschikt gemaakt, dan wij hadden gedacht. De aan de mens gegeven reikwijdte is groter dan wij, aan de aarde gebondenen, voor mogelijk hebben gehouden.

Maar er is toch ook veel in, dat ons verschrikt. Met name wanneer wij zien, dat juist een regiem, welks zaligmakend geloof zo nadrukkelijk ligt in het technische kunnen van de mens zelf en dat daarvan het heil der mensheid verwacht, op zo opzienbarende wijze de wetten van het heelal aan zich dienstbaar meent te kunnen maken.

Wanneer wij het betreden van de kosmos door de mens — en of het dan is de Sowjet-mens of de westerse mens, dat doet er uiteindelijk niet zoveel toe, want de menselijke hoogmoed is bij de één alleen misschien wat wetenschappelijker en harder en eerlijker tot uitdrukking gekomen dan bij de ander — in verband zien met het omzetten der elementen door deze zelfde mens door middel van kernsplitsing, dan brengt dit alles ons toch wel voelbaar dichter bij het einde der dagen, waarin in een punt des tijds de elementen brandende zullen vergaan. Wij kunnen ons nu toch welhaast zichtbaar voorstellen op welke wijze het

einde zou kunnen plaatsvinden.

H-bom en kunstmaan, verrichtingen van de mens, Gods evenbeeld en instrumenten in Zijn hand, bepalen ons toch wel heel nauw bij de jongste dag, waarvan de Bijbel spreekt en waarvan wij uit Gods eigen Woord weten, dat die komt en nabij is. En toch, of eigenlijk juist daarom is het, hoezeer ook de verschijnselen van onze tijd ons vaak verschrikken, goed nu te mogen leven. Vanwege de rijkdom en vanwege de tekenen der tijden.

Het is ook voor onze politieke arbeid goed, dit alles te beseffen. Want dan krijgen zowel onze eigen nationaal- of partijpolitieke problemen als ook het ons overweldigende aspect van aardsatellieten en waterstofbommen andere proporties.

Het is goed, dat wij dit weten, wanneer wij bezig zijn met welvaartspolitiek of met bestedingsbeperking, met loonronden of huurverhoging, met het probleem van een tekort aan gemeentelijke financieringsmiddelen of met prijsstabilisatie. Niet, dat deze zaken daardoor onbelangrijk worden. Zeer beslist niet. Wij hebben ook ten aanzien van deze dingen in deze bedeling te werken, zolang het dag is. Maar zij komen toch wel in een ander licht te staan.

In dat licht worden ook H-bom en kunstmaan, hoe ontzagwekkend ook, tot de juiste verhoudingen teruggebracht.

De mens heeft het heelal betreden. Voor ons hier een onvoorstelbare stap. Maar wat betekent deze stap gezien in het verband van de kosmos? Wat betekent deze stap van stratosfeer naar ionosfeer en misschien straks — God weet het — naar de maan of één der planeten ten opzichte van de sterrenwereld, wier afstanden in duizenden van lichtjaren worden gemeten, maar die dan toch maar aan de banden, door God gesteld, hun loop gaan.

Wij leven in een wereld, die vervuld is van angst. De koude oorlog, die in belangrijke mate een zenuwenoorlog is, wordt van de zijde van de vijand doelbewust gevoerd met wapenen, die ten doel hebben angst te verwekken. En dat kunnen doeltreffende wapens zijn. Zij treffen n.1. doel, wanneer zij inderdaad angst verwekken. Want angst werkt verlammend. En verlamming van tegenstand is juist wat de vijand beoogt.

In de laatste tien jaren hebben wij, heeft het westen, heel wat injecties van angst van de zijde van Sovjet-Rusland te verwerken gekregen. Communistische putch in Tsjecho-Slowakije, Mao tse Toeng aan het bewind in China,

blokkade van Berlijn, Korea, Indo-China, de gebeurtenissen van november 1956, noem maar op. En nu weer de en scene gezette spanning in het Midden-Oosten.

Het is, geloof ik, duidelijk, dat door de jaren heen de zenuwen van het westen, van de mensen in de westerse wereld sterker zijn geworden. En dat het gevaar sterk verminderd is, dat de vrije wereld in een zenuwenoorlog door de knieën zal gaan.

En toch is het goed er nog eens op te wijzen, dat het enige doeltreffende afweerwapen tegen de angst is de moed. Dat is het, wat wij in de spanningen van deze tijd vooral nodig hebben. Moed niet in de zin van onverschilligheid of roekeloosheid. Dat zijn geen kenmerken van de echte moed. Integendeel, daarmede komt men aan de eigenlijke moed niet toe.

Waarlijk moedig is alleen hij, die bang is, die de angst kent, maar die zijn angst heeft overwonnen. En deze moed, deze innerlijke moed, die wij zozeer behoeven, kunnen wij uiteindelijk alleen bezitten, wanneer wij de vrezen en angsten van deze tijd innerlijk verwerken in de wetenschap, dat geen haar van ons hoofd kan vallen, als God het niet wil en Hij het niet goed voor ons vindt.

En ook eerst dan kunnen wij werkelijk aan de arbeid gaan.

In mijn openingsrede in dit voorjaar heb ik in het bijzonder stilgestaan bij de positie van onze partij ten opzichte van de andere democratische partijen in ons land. Thans zou ik een andere zaak in beschouwing willen nemen.

Het betreft die van de inhoud, van de hoofdlijnen van een anti-revolutionair beleid in de huidige politieke en maatschappelijke omstandigheden. Het is duidelijk, dat dit een zaak van de allereerste orde is en dat hierdoor uiteindelijk de positie van onze partij in de moderne wereld en ook ten opzichte van de andere partijen wordt bepaald.

Men vraagt: Waar loopt de antirevolutionaire lijn met betrekking tot de beheersende vraagstukken van deze tijd? Of men zegt: Geef in vier of vijf of zes punten aan, welke de hoofdinhoud is van de anti-revolutionaire politiek nu.

En dan kunnen wij niet volstaan met te verwijzen naar beginselprogram of program van actie. Men bedoelt iets anders. Men wil kort en krachtig, klaar en duidelijk de grote lijn, de kern van een hedendaagse anti-revolutionaire politiek zien aangegeven.

Deze vragen zijn begrijpelijk. Men wil in een tijd, waarin

het politieke beeld veelal zo onoverzichtelijk is en er zoveel in beweging is, dat het juiste zicht op de lijn der ontwikkeling vaak moeilijk is te verkrijgen, klaar en eenvoudig weten, waar de anti-revolutionaire partij staat. En ik geloof ook, dat dit voor de positie van onze partij naar binnen en naar buiten van grote betekenis is.

Ik weet wel, men overvraagt ook wel ten aanzien van de gewenste eenvoudigheid en klaarheid. Men verlangt, geloof ik, wel eens de beschikking te hebben over een soort van automaat, waar men het moeilijke geval kan in doen, waarna de principiële oplossing keurig verpakt en voor gebruik gereed vanzelf in het daarvoor bestemde vakje voor het grijpen komt te liggen. Zo kunnen wij de dingen natuurlijk nooit stellen.

Maar, zoals ik gezegd heb, in het algemeen vraagt men ook iets anders, vraagt men naar de grote lijn en is men heus wel bereid het handelen overeenkomstig deze lijn in de menigvuldige praktijk der politiek in goed vertrouwen over te laten aan hen, die in verantwoordelijke posten beslissingen hebben te nemen.

Wij kunnen, wanneer het om die kern gaat, ook bepaal-

delijk niet volstaan met te verwijzen naar onze principiële opvattingen omtrent zondagsrust, lijkverbranding, loterij of eed, hoe belangrijk zij in de daarvoor in aanmerking komende omstandigheden ook kunnen zijn. Want als wij ons daartoe zouden bepalen, dan zou ons de werkelijke politieke ontwikkeling ontsnappen en de christelijke politieke gedachte, in haar hoge strekking van te zijn richtingbepalend voor het gehele politieke leven, door ons wel geheel verkeerd worden beleefd.

Wanneer het er om gaat in enkele hoofdpunten het anti-revolutionaire beleid voor hot heden en voor de toekomst klaar en actueel-geladen aan te geven, dan gaat het om de typisch strategische lijnen, zoals die van anti-revolutionair gezichtspunt principieel van belang zijn in verband met de structurele ontwikkeling van onze tijd. Deze punten moeten nationaal-politiek, actueel-politiek en principieel-politiek centraal zjjn. Zij moeten voor de huidige tijd in het groot gezien van wezenlijke betekenis zijn en tevens appelleren aan onze centrale fundamentele uitgangspunten voor de politiek. Zij moeten als het ware zijn een actuele projectie in hoofdzaken van onze beginselen in de moderne wereld.

Nu komen wij, wanneer wij het over de belangrijkste

praktisch-politieke zaken hebben, uiteraard in aanraking met een groot aantal zeer gewichtige concrete aangelegenheden. Ik behoef u deze niet alle op te noemen.

Denk maar aan woningnood en woningbouw, aan de financieel-economische politiek, aan loon- en prijsbeleid en het vraagstuk van de huren, aan de werkgelegenheid en de verdere uitbouw van onze sociale wetgeving, aan het probleem van het westen en overig Nederland, dan wel aan dat van de z.g. vergeten groepen van de middenstand of dat van een verantwoorde opbouw van de Nederlandse landbouw. Zo is er uiteraard nog meer te noemen.

Het gaat hier steeds om uitermate gewichtige zaken van hedendaags overheidsbeleid, waaromtrent politieke partijen zich zullen hebben uit te spreken en gefundeerde standpunten hebben in te nemen. In programs van actie zullen dus deze dingen met de nadruk, die daaraan toekomt naar voren moeten worden gebracht, zoals dit dan ook voor onze partij pleegt te geschieden.

Maar wanneer het gaat om de vier of vijf of zes punten, waarom men vraagt, om de strategische lijnen van het antirevolutionair beleid, om de grote lijnen van een politiek

naar Reformatorisch belijden, dan is er toch eigenlijk iets anders aan de orde. Dan gaat het om iets, dat achter die gespecificeerde actiepunten ligt. Dan gaat het om de algemene structurele lijn der ontwikkeling en om datgene wat de strategie der anti-revolutionaire politiek ten opzichte daarvan bepaalt.

Als wij spreken over een schets van politiek-essentiële punten, dan gaat het om een visie, de anti-revolutionaire visie in grote lijn ten aanzien van de politieke ontwikkeling in de moderne tijd. Dan gaat het om datgene, wat richtinggevend en bepalend is, wat in enkele hoofdlijnen is samen te vatten, voor de eenvoudige kiezer verstaanbaar is, en voor wat onze mensen, die aan christelijke politiek willen doen, betreft, het hart raakt. En daarover wil ik nu gaarne zeer in het kort iets zeggen.

Nu zijn er een paar punten, die als zodanig op de politiek zelf geen betrekking hebben en die derhalve buiten een schets van hoofdlijnen voor politiek beleid vallen, maar die desondanks voor de positie van de georganiseerd beoefende christelijke politiek en voor de georganiseerde protestants-christelijke invloed in Nederland van zodanig gewicht zijn, dat zij als afzonderlijke punten van partij-

beleid naast een samenvatting van politieke hoofdlijnen uitdrukkelijk moeten worden gesteld.

Ik bedoel hier in de eerste plaats, dat het streven er op gericht moet zijn te komen tot een zo goed mogelijk samenspel tussen de christelijke organisaties op de verschillende levensterreinen, teneinde de protestants-christelijke invloed in ons volksleven te versterken.

En in de tweede plaats, dat ter versterking van de protestants-christelijke politieke invloed in ons volksleven, gestreefd worde naar een zo nauw mogelijke samenwerking met en eenheid van beleid van de christelijke politieke partijen, een streven dat uiteindelijk gericht moet zijn op het verwezenlijken van de begeerte naar één protestants-christelijke volkspartij.

Zoals gezegd, dit zijn beleidslijnen van organisatorische aard. Zij zijn echter als zodanig van wezenlijke betekenis voor het beleid van onze partij. In dit opzicht kan voorts ook nog worden genoemd de bevordering van internationale samenwerking, met name in Europees verband, tussen allen, die christelijke politiek als hun roeping zien.

Wanneer ik thans tracht te komen tot de opstelling van enkele politieke hoofdpunten van anti-revolutionair beleid, dan zullen deze dus moeten zijn toegespitst op deze tijd

in zijn structurele ontwikkeling en tevens moeten appelleren aan fundamentele uitgangspunten voor een christelijke politiek naar anti-revolutionair belijden.

In dit verband zullen wij ons hebben te realiseren, welke die fundamentele uitgangspunten, welke die eigenlijke „begin”selen zijn. En, als het om de wezenlijke fundamenten gaat, dan zijn dat er tenslotte niet zoveel.

Als centraal uitgangspunt voor het gehele leven, en dus ook voor dat van de politiek, geldt, dat uit God, door God en tot God alle dingen zijn, en dat ook de politiek mede moet dienen het bewust zijn en het bewust worden, dat de bestemming van de mens niet opgaat in het stoffelijke. Hierin ligt tenslotte het verenigingspunt, de gemeenschappelijke noemer van een partij, die zich christelijk wil noemen en die haar, o wonder, in een wereld van tegengestelde belangen bijéén houdt.

En voor zover het om de typische politieke „begin”selen gaat noem ik als eerste de geheel eigen plaats, die de met het zwaard uitgeruste overheid van Godswege, bij Zijn gratie en ons ten goede in de samenleving heeft. Hierin spreekt wel een bij uitstek bijbelse eis ten aanzien van het inachtnemen van het bijzondere instituut der overheid,

ook in de organisatorische vormgeving der samenleving. En evenzeer met betrekking tot een positieve waardering dier overheid als een genadegave Gods ter instandhouding en regulering van rechtvaardige inter-menselijke verhoudingen tengevolge van onze zondige machtsbegeerten, zouden uitlopen op een strijd van allen tegen allen en op een ontrechting der zwakken als het schild ener rechtvaardige overheid er niet zou zijn.

Als tweede vaste uitgangspunt stel ik de principiële beperktheid van de taak der overheid met betrekking tot het reguleren der samenleving. Daarover zijn wij het, ondanks alle discussie — en die is zeer belangrijk — over de omschrijving van die taak, als beginsel eens. Die discussie is overigens aan de orde geweest, zolang er over christelijke staatkunde is gesproken, en zolang het begrip christelijke staat in geding is geweest.

Als derde noem ik de handhaving van recht en vrijheid als centrale opdracht voor staten en overheden. Op de vervulling daarvan zullen de organisatie- en rechtsvormen in staat en maatschappij, voorzover door de overheid geregeld, gericht moeten zijn. Daaraan zullen zij dienstbaar moeten zijn. Hieruit vloeit voort, dat deze vormen als zo-

danig, als door historische situaties bepaalde tijdelijke verschijningsvormen, nimmer een doel in zichzelf kunnen zijn.

En als vierde fundamenteel uitgangspunt vermeld ik de eigen zelfstandige en verantwoordelijke plaats en taak van de „maatschappij" in haar onderscheiden geledingen en organen. Ik meen, dat in deze vier punten in algemene zin de grondslagen van een staatkunde naar anti-revolutionair inzicht zijn samengevat.

En nu blijkt, dat wij vanuit deze instelling ten opzichte van de politiek principieel worden geconfronteerd en in aanraking komen met de structureel-politiek meest belangrijke zaken en ontwikkelingstendenzen van onze tijd.

Er is, gestimuleerd door het socialisme, maar toch ook beslist niet alleen daardoor, een proces gaande, waardoor de geheel eigen plaats van de overheid als zeer speciaal instituut in de samenleving wordt ondergraven.

Dit proces van een steeds meer in elkander opgaan van staat en maatschappij, gebaseerd op de ontkenning van de principiële grenzen tussen die beide, voltrekt zich voor velen vrijwel ongemerkt en leidt er in vele gevallen toe, dat niet meer duidelijk zichtbaar is, waar men met overheid en waar met particulier initiatief te maken heeft. Het

nastreven van allerlei mengvormen is er één van de symptomen van. Ik geloof, dat de uitwissing van de grenzen tussen overheid en particulier initiatief, de versmelting van staat en maatschappij één van de grote gevaren is, die in de huidige organisatorische en functionele vormgeving van onze moderne samenleving de christelijke gedachte omtrent zowel de positie der overheid als die van de vrije maatschappij bedreigen. Een geleidelijke en geruisloze verstatelijking van de opbouw der samenleving dreigt, indien niet met grote kracht wordt gestreefd naar het zuiver houden van de uitzonderlijke plaats van de overheid in de hoogheid van haar zeer speciaal Goddelijk ambt.

Een ander modern verschijnsel is dat van de ontzaglijk uitgedijde en in het algemeen gesproken nog steeds uitdijende staatsbemoeiing. Enerzijds is zij een gevolg, in menig opzicht een noodzakelijk gevolg van de huidige omstandigheden zelf, anderzijds wordt zij gevoed door politieke stromingen, die het overheidsoptreden alleen naar opportuniteit beoordelen, dan wel in een uiteindelijk door de overheid geleide en verzorgde samenleving een politiek ideaal zien.

Nu staat voorop — en het is van belang dit nog eens

duidelijk te stellen, omdat wij terecht zoveel aandacht plegen te schenken aan het vraagstuk van de begrenzing der overheidstaak — dat wij naar bijbels gezichtspunt de overheid niet negatief waarderen, doch haar en haar regelend optreden, voorzover noodzakelijk en voortvloeiende uit haar verantwoordelijkheid, zien als een positief goed van de hoogste aardse orde. Maar ook wanneer wij vanuit onze opvatting van de overheidstaak positief aanvaarden de door de omstandigheden geboden noodzakelijkheid van een uitgebreide regelende en verzorgende hulp van de staat, zullen wij juist in die omstandigheden met klem en met toenemende nadruk moeten stellen de beperktheid van die taak. En zullen wij, juist gelet op die toch al noodzakelijke grote omvang der overheidsbemoeiing, ook in de praktische staatkunde, waar dit mogelijk is, de overheidszorg moeten intomen en de positie van de „maatschappij" moeten versterken. Ook als dit eventueel de perfectie en de technische doeltreffendheid van allerlei voorzieningen ogenschijnlijk en misschien soms in feite — wat in het algemeen zeker niet vaststaat — zou schaden. Daarvoor gaat het hier tenslotte om een zaak van een andere en hogere orde, dan die van een — naar men soms aanneemt

— betere behartiging van bepaalde zaken.

Een ander structureel probleem van de eerste orde betreft het streven naar de verwezenlijking van nieuwe staatkundige verbanden in Europa, het vraagstuk van de Europese integratie. Juist wanneer wy, zoals ik hiervoor heb betoogd, vanuit onze christelijk-politieke overtuiging de historisch gegroeide staatkundige en staatsrechtelijke verbanden zien als tijdelijke verschijningsvormen, er toe dienende om de vervulling van de centrale overheidsopdracht om recht en vrijheid te beschermen mogelijk te maken, zullen wij er voor openstaan, dat bij verandering der in de historie gegroeide verhoudingen nieuwe vormen nodig kunnen zijn, teneinde die blijvende opdracht op een adequate wijze te realiseren.

Dit geldt ook voor de nationale staatsverbanden, zoals die in Europa in de loop der historie vorm hebben gevonden. Niet, dat die nationale staatsverbanden daardoor ineens onbelangrijk zijn geworden. Zeer beslist niet. Het grote goed van het in de geschiedenis onder Gods leiding gegroeide Nederlandse staatsbestel is van een ontzaglijke betekenis voor het Nederlandse volk. En ieder, die de eenwording van Europa bepleit met het argument, dat het

nationale uit de tijd en failliet is, zal ook nu ons tegenover zich vinden. Alleen, ook dit nationale staatsbestel in zijn huidige vorm is geen doel in zichzelf en kan niet, terwijl het zelf het resultaat is van een eeuwenlange politieke ontwikkeling, op een bepaald moment als voor de toekomst onveranderlijk worden gefixeerd.

Het is juist de grote verantwoordelijkheid van de overheden der Europese staten, en dus ook van onze Nederlandse overheid, te streven naar die nieuwe vormen, welke, voor zover dat aan mensen mogelijk is, kunnen garanderen, dat in de moderne, structureel anders geworden wereldverhoudingen haar volken, haar onderdanen, in recht en vrijheid zullen kunnen leven.

Als zodanig is het tot stand brengen van nieuwe staatkundige vormen in Europees verband, voor zover noodzakelijk tot en gericht op de verdediging van recht en vrijheid, een eis van christelijke politiek en zal zij tot de hoofdpunten van anti-revolutionair beleid in deze tijd moeten behoren.

Een overeenkomstige redenering als ten aanzien van staatkundige vormen geldt ook voor een ander terrein, n.1. dat van de maatschappijvormen. Het gaat hier om het

vraagstuk van de strijd om nieuwe maatschappijvormen.

De rechtsvormen, waarin de maatschappij is georganiseerd, zijn, ook voor zover zij van overheidswege gesteld zijn, tenslotte tijdelijke, mede door historische toestanden bepaalde verschijningsvormen, welke er op gericht moeten zijn de rechten en de vrijheden van de er bij betrokkenen zo goed mogelijk veilig te stellen.

Het maatschappijbeeld, zoals dat historisch in bepaalde rechtsvormen is gegroeid, is geen constante, gefixeerde zaak. Het is dat nooit geweest en er is ook geen enkele grond er van uit te gaan, dat dit voor de toekomst wel het geval zou moeten zijn. Integendeel, het maatschappijbeeld zal juist van christelijk politiek en maatschappelijk

gezichtspunt voortdurend voor verandering vatbaar moeten zijn. En daarom is de strijd om nieuwe maatschappijvormen, voor zover die er op gericht is bij het veranderen der tijden en omstandigheden de vormen aan te passen aan de eisen van rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid, een nimmer eindigende christelijke strijd.

Juist nu in de werkelijkheid van vandaag de omstandigheden zich ook op dit terrein structureel aan het wijzigen

zijn en de verhoudingen van de menselijke factoren, die de structuur van met name het moderne grootbedrijf bepalen, als kapitaalverschaffers, ondernemers en arbeiders ten opzichte van elkaar en met betrekking tot hun levensbinding aan een onderneming in menig opzicht anders zijn komen te liggen dan in de tijd, waaruit onze geldende rechtsvormen stammen, is het bevorderen van nieuwe maatschappij vormen, waar dit voor het juiste evenwicht van posities en werkelijke verantwoordelijkheden nodig is, in versterkte mate aan de orde.

In ons program van actie van 1956 is gesteld, dat bevorderd moet worden opheffing van belemmeringen in de huidige wetgeving om aan de factor arbeid de hem toekomende plaats en verantwoordelijkheid in de onderneming te geven, teneinde langs de weg van vrijwilligheid te kunnen bereiken, dat de arbeiders medeverantwoordelijkheid dragen ten aanzien van besluiten, die voor het voortbestaan der onderneming van beslissende betekenis zijn.

Dit opheffen van wettelijke belemmeringen is een beperkte, maar toch reeds belangrijke doelstelling. Doch ook in meer algemene zin zullen wij blijvend hebben open te staan voor en te streven naar een aanpassing van de

maatschappij-orde aan de moderne omstandigheden overeenkomstig de verantwoordelijkheden naar 's mensen goddelijke roeping en naar zijn betrekking tot de naaste.

Ik kom nu tot een geheel ander punt, en wel een punt, dat niet in de eerste plaats een algemeen maar een speciaal karakter draagt en waarvan men zou kunnen vragen of het wel in een zeer korte opstelling van hoofdpunten van anti-revolutionair beleid thuis hoort. Ik doel hier op de ontwikkeling van Nieuw-Guinea.

Zonder aarzelen meen ik, dat dit punt uit de vele gewichtige speciale zaken, die er uiteraard zijn, moet worden uitgelicht en een plaats moet vinden in een korte schets van enkele hoofdlijnen. De ontwikkeling van Nieuw-Guinea en het volk van dat land, is een punt van nationaal-wezenlijke aard met een zeer bijzonder stempel.

Vanuit de historie voor het forum van de wereld hebben wij als natie hier een gewichtige zedelijke taak, die met grote nadruk door onze christelijke politieke partij moet worden gesteld.

Ik heb nu vijf punten genoemd, waarin naar mijn mening de hoofdlijnen van een anti-revolutionair beleid voor de moderne tijd worden aangegeven en die in hun algemeenheid de strategie in het huidige politieke tijdbeeld bepalen.

Nu kan ik mij voorstellen, dat men vindt, dat er nog wel enkele punten zijn, die in een schets van hoofdlijnen een plaats zouden moeten vinden. En ik wil uiteraard ook niet beweren, dat dit niet het geval kan zijn. Ik heb dit bijv.. overwogen met betrekking tot de zaak van de decentralisatie van het staatsbestuur en in het bijzonder die van een versterking van de zelfbesturende taak van provincies en gemeenten. Het behoeft geen betoog, dat dit ook structureel een uiterst belangrijke zaak is, niet nieuw maar blijvend actueel. In een verder uitgewerkt politiek program is deze aangelegenheid dan ook stellig een der eerste die vermeld moet worden.

Maar aangezien ik heb gestreefd naar de opsomming van een zo kort mogelijk aantal punten, die in hun centrale betekenis het ganse actuele politieke terrein in de kern bestrijken, en dit punt van de decentralisatie in verband met enkele der reeds genoemde hoofdpunten aan de orde kan worden gesteld, heb ik het als afzonderlijk hoofdpunt niet opgenomen.

Een ander punt, waarover men kan twisten of het in een schets van hoofdlijnen een plaats moet vinden, is dat van de hulp aan onderontwikkelde gebieden in de wereld, als

nationale bijdrage aan de onderlinge hulpverlening en de versterking van de onderlinge solidariteit tussen de volkeren der aarde in de moderne tijd. Het gaat hier om een actuele aangelegenheid, die de ontwikkeling van de huidige wereldverhoudingen raakt en die tevens appelleert aan een doorwerking van de christelijk-sociale gedachte in een breder verband dan het nationale. Ik weet echter niet of deze zaak reeds voldoende politiek gestalte heeft om onder een kort aantal essentiële punten te worden opgenomen. Daarom heb ik haar, op dit ogenblik althans, daaronder niet opgenomen.

Als ik nu, hetgeen — ik ben mij bewust: zeer summier — naar voren is gebracht, mag samenvatten, dan kom ik dus tot de volgende hoofdpunten van anti-revolutionair beleid voor deze tijd, punten die principieel centraal zijn en die betrekking hebben op de structureel meest belangrijke moderne aangelegenheden;

A. Organisatorische punten:

a. Een zoveel mogelijk op elkander afstemmen van de protestants-christelijke activiteiten op verschillend terrein.
b. Een zo nauw mogelijke samenwerking tussen de

christelijke politieke partijen met onzerzijds als uiteindelijke doelstelling: één protestants-christelijke volkspartij.

c. Bevordering van internationale samenwerking tussen allen, die christelijke politiek als hun roeping zien.

B. Politieke punten:

1. Het zuiver houden van de eigen plaats der overheid en verzet tegen de uitwissing der grenzen tussen staat en maatschappij in de organisatorische vormgeving der samenleving.
2. Onder vooropstelling van de positieve betekenis der overheidstaak als een zegen voor het volksleven, het intomen van de bemoeiingen der overheid in overeenstemming met de principiële beperktheid van haar taak.
3. Bevordering van de politieke integratie van Europa, zoveel als nodig is voor de vervulling der overheidsroeping om ook in de huidige wereldverhoudingen de rechten en vrijheden der burgers te verdedigen.
4. Het bevorderen van nieuwe maatschappijvormen, voor zover zulks in verband met de moderne omstandigheden nodig is om de positie van de daarbij

betrokkenen naar ieders verantwoordelijkheid tot haar recht te doen komen.

5. Krachtige nationale aanpak van de ontwikkeling van Nieuw-Guinea als zedelijke taak van het Nederlandse volk en gericht op de uiteindelijke zelfstandigwording van het volk der Papoea's.

En om het nu nog korter samen te vatten stel ik dus als vijf politieke hoofdpunten van anti-revolutionair beleid in deze tijd:

I. Zuiver houden positie overheid; strijd tegen versmelting;

II. Overheidsbemoeiing aan strakke teugel; versterken positie particulier initiatief;

III. Europese integratie ter verdediging van recht en vrijheid;

IV. Nieuwe maatschappijvormen naar ieders recht en verantwoordelijkheid;

V. Nationale krachtsinspanning ten behoeve van het volk van Nieuw-Guinea.

In deze vijf punten ligt, naar ik meen, de kern van een op de grote vragen van onze tijd, betrekking hebbende

principiële politiek in anti-revolutionaire zin. Daarin concentreert zich onze roeping in de politieke wereld van vandaag. Zij raken datgene, waarom het voor een christelijk overheidsbeleid in onze tijd in grote lijnen gaat, zij appelleren aan de grondtoon van ons volkskarakter, ten aanzien waarvan wij nog altijd in ons beginselprogram stellen, dat de anti-revolutionaire richting haar vertegenwoordigt, en zij geven de richting aan voor de politiek van de naaste toekomst.

In de vorige eeuw was het de schoolstrijd, die onze politieke marsroute beheerste. Nu zijn het andere zaken, die in de eerste plaats onze politieke weg bepalen. En zij zijn zeker niet minder belangrijk voor een party, die het woord christelijk in haar vaandel durft te voeren, en dat tegen schade en schande wil, neen, meent te mogen volhouden.